

Επιστήμονας και Κωμικός, Στ. Γιατζόγλου

Στέφανος Γιατζόγλου
Επιστήμονας και Κωμικός; Πλάκα μου κάνεις!
(απόσπασμα)

Προτείνεται να μελετηθεί σε συνδυασμό με το κείμενο [Ο Χιούμορ-ενισχυτής!](#)

Πληροφορίες αναφέρουν ότι ο Αϊνστάιν, έχοντας απορρίψει την Αρχή της Αβεβαιότητας που βρίσκεται στην «καρδιά» της Κβαντομηχανικής, δήλωσε ότι «ο Θεός δεν παίζει ζάρια με το Σύμπαν», για να του απαντήσει ο Νιλς Μπορ «να σταματήσει να λέει στον Θεό τι να κάνει». Η παραπάνω στιχομυθία προτείνει ότι, αν μη τι άλλο, η Επιστήμη και το χιούμορ έχουν μια **υποκείμενη συγγένεια**. Και στις δύο περιπτώσεις υπάρχει κάποιος που παρατηρεί τον κόσμο που τον περιβάλλει και, στην συνέχεια, μοιράζεται τις παρατηρήσεις αυτές με τους γύρω του μέσα από τη δική του μοναδική ματιά.

Τα τελευταία χρόνια, το χιούμορ έχει αρχίσει, έστω και ανεπίσημα, να χρησιμοποιείται ολοένα και περισσότερο από τους επιστήμονες ως εργαλείο για την Επικοινωνία της Επιστήμης. Οι επιστήμονες ελπίζουν ότι με τον τρόπο αυτό θα κάνουν την επιστημονική γνώση **πιο ευχάριστη και πιο εύληπτη**, ότι θα βελτιώσουν τη μάθηση των επιστημονικών εννοιών και τέλος, ότι θα ενισχύσουν την εμπιστοσύνη του κοινού στην επιστημονική κοινότητα και την Επιστήμη γενικότερα.

Για προσέξτε αυτό:

Ο ανθρώπινος εγκέφαλος είναι μοναδικός: δουλεύει ασταμάτητα 24 ώρες την ημέρα & σταματά μόνο όταν δίνεις εξετάσεις ή όταν μιλάς σε μια γοητευτική γυναίκα.

Ή αυτό:

Πρόσφατα, οι επιστήμονες ανακάλυψαν ότι κάποια βακτήρια που ζουν στα σπλάχνα μας παράγουν ηλεκτρισμό, οπότε υπολογίζω ότι σε λίγο καιρό θα είμαι σε θέση να λέω: αντίο ΔΕΗ!

Το Stand up Comedy στην Επικοινωνία της Επιστήμης

Το *stand up comedy* αποτελεί μια από τις πιο πρόσφατα χρησιμοποιούμενες μορφές χιούμορ, όπου ο κωμικός κρατώντας όρθιος ένα μικρόφωνο πάνω σε μια μικρή σκηνή που φωτίζεται, απευθύνεται σε ένα ακροατήριο με βασικό στόχο να κάνει τους ανθρώπους που τον παρακολουθούν να **γελάσουν**. Ωστόσο, ορισμένοι κωμικοί δεν στοχεύουν μόνο στο γέλιο, αλλά επιδιώκουν να κάνουν τους ακροατές τους να **σκεφτούν** πάνω σε συγκεκριμένα ζητήματα που απασχολούν την κοινή γνώμη. Ο κωμικός αφηγείται σύντομες αστείες ιστορίες ή παρουσιάζει έξυπνες ατάκες ή έναν συνδυασμό. Κάθε αστείο απαρτίζεται από δύο διακριτά μέρη: το **στήσιμο** (*set-up*), που θέτει το πλαίσιο του αστείου παρουσιάζοντας με συντομία την απολύτως απαραίτητη πληροφόρηση, ώστε να προετοιμάσει το ακροατήριο για την **ατάκα** (*punchline*), που ολοκληρώνει το αστείο με έναν γλωσσικά και λογικά συνεπή, αν και απρόσμενο και επομένως χιουμοριστικό τρόπο:

Το περασμένο καλοκαίρι αισθάνθηκα πολύ χαρούμενος όταν έπεσε στα χέρια μου ένα βιβλίο με τίτλο: «Πώς να λύσετε τα μισά σας προβλήματα!» Αγόρασα δύο αντίτυπα...

Μολονότι η αξιοποίηση των τεχνικών του *stand-up comedy* στην Επικοινωνία της Επιστήμης είναι περιορισμένη, τα τελευταία χρόνια κερδίζει ολοένα και περισσότερο έδαφος στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και το Ηνωμένο Βασίλειο. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του Αμερικανού κωμικού και επιστήμονα της Γης - όπως αυτοαποκαλείται

- Brian Malow, ο οποίος αφενός έχει παρουσιάσει δραστηριότητες που προάγουν την Επικοινωνία της Επιστήμης σε comedy club, συνέδρια και άλλους κατάλληλα διαμορφωμένους χώρους, αφετέρου βοηθάει άλλους επιστήμονες να μιλήσουν για το ερευνητικό τους έργο αξιοποιώντας το χιούμορ. Από την άλλη, οι παραστάσεις του Αμερικανού βιολόγου Tim Lee αποτελούν συνήθως παρωδία επιστημονικών σεμιναρίων, ενώ ο Βρετανός μαθηματικός Matt Parker κάνει παραστάσεις stand-up comedy σε club και φεστιβάλ Επιστήμης και Κωμωδίας, αλλά και παρουσιάσεις για τα Μαθηματικά σε σχολεία. Επιπλέον, τα τελευταία χρόνια, επαγγελματίες κωμικοί όπως ο Ricky Gervais και ο Tim Minchin έχουν ενσωματώσει στις παραστάσεις τους θέματα που αφορούν την Επιστήμη, γεγονός που δείχνει την ανερχόμενη δυναμική του συγκεκριμένου είδους χιούμορ στην Επικοινωνία της Επιστήμης.

Να κι ένα ακόμα:

Η έννοια της διαστολής στη Φυσική άλλαξε τον τρόπο που βλέπω πολλά πράγματα. Τις προάλλες, είπα σε μια φίλη μου, που μου παραπονιόταν ότι έχουμε χαθεί: «Δεν φταίει εγώ που απομακρυνόμαστε: φταίει το Σύμπαν που διαστέλλεται!»

Έτσι κι εγώ, που σπούδασα τη ζωή στο Τμήμα Βιολογίας του ΕΚΠΑ, και που, ως αμετανόητος, έπεισα τον εαυτό μου να ασχοληθεί και σε μεταπτυχιακό επίπεδο με τις Φυσικές Επιστήμες, είπα να το δω αλλιώς. Γοητεύτηκα από όλα αυτά, ανυπομονούσα να τα μοιραστώ και με άλλους, οπότε έγινα εκπαιδευτικός, ώστε να το κάνω αυτό στους μαθητές μου και με τη βούλα του νόμου. Δυστυχώς, όμως, το κενό μέσα μου μεγάλωνε σαν το Σύμπαν που διαστέλλεται: η αγάπη μου για την επικοινωνία της Επιστήμης ήταν τόσο μεγάλη, που δεν γινόταν να τη χωρέσει καμία σχολική αίθουσα. Κι όταν μιλούσα σε επιστημονικά συνέδρια, έγραφα άρθρα στην ιστοσελίδα μου βιότοπος και σε επιστημονικά περιοδικά, και τότε ακόμα βαθιά μέσα μου ένιωθα ότι οι Φυσικές Επιστήμες μπορούν να γίνουν ακόμη πιο user-friendly, αρκεί να το έβλεπα αλλιώς! Γι' αυτό, τα τρία τελευταία χρόνια κάνω Stand-up Science με την ομάδα των Science Reactors, όπου είμαι και ο παρουσιαστής.

Διδάσκοντας Θετικές Επιστήμες με χρήση τεχνικών του Stand up Comedy

Μέσα από την εμπειρία που έχω αποκτήσει από τις εμφανίσεις των τελευταίων τριών ετών, αλλά και από μια πλούσια βιβλιογραφία, έχω αναπτύξει μια μεθοδολογία που προτείνω σε όσους ενδιαφέρονται να αξιοποιήσουν το χιούμορ στην επικοινωνία και διδασκαλία των Θετικών Επιστημών. Εκπαιδευτικοί Πρωτοβάθμιας ή Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ακαδημαϊκοί, εκπαιδευτικοί φορείς και γενικότερα όσοι εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία μπορούν να εντάξουν το χιούμορ σε διδακτικά σενάρια, παρουσιάσεις και διδακτικές παρεμβάσεις, ώστε να γίνουν περισσότερο αποτελεσματικοί και ελκυστικοί εκπαιδευτικοί, μεταφέροντας την παραπάνω δεξιότητα στους μαθητές, φοιτητές ή γενικότερα επιμορφούμενούς τους. Και το πράγμα δεν σταματάει εδώ: οι τελευταίοι μπορούν να αναπτύξουν τις δικές τους δεξιότητες δημιουργώντας αστείες αφηγήσεις, χιουμοριστικούς διαλόγους, σκίτσα και λεζάντες κωμωδίας σε σχέση με τις Θετικές Επιστήμες.

Να φτιάξουν, ας πούμε, χιουμοριστικούς διαλόγους γι' αυτό εδώ:

Το σώμα μας αποτελείται κατά 43% από κύτταρα & κατά 57% από αποικίες μικροβίων (βακτήρια, ιούς, μύκητες), το μικροβίωμά μας. Έτσι, αγαπώ τα μικρόβια γιατί σε αυτά έχω βρει κάτι παραπάνω από το άλλο μου μισό!

Ο σύγχρονος εκπαιδευτικός που ενσωματώνει το κωμικό στοιχείο στη διδασκαλία του μπορεί να αλλάξει την εργασιακή καθημερινότητά του και τη σχολική πραγματικότητα του μαθητή του, βγάζοντας τον τελευταίο από την «γωνιά» της απραξίας στο επίκεντρο μι πμ της μαθησιακής διαδικασίας. Πιο συγκεκριμένα, αξιοποιώντας τις τεχνικές του stand-up comedy στην επικοινωνία και διδασκαλία των Θετικών Επιστημών, ο εκπαιδευτικός μπορεί: (α) να επικοινωνεί επιστημονικά θέματα δημιουργικά, ευχάριστα και αποτελεσματικά, (β) να δημιουργεί γέφυρες επικοινωνίας με το ακροατήριό του, (γ) να αυξάνει το επίπεδο προσοχής και ενδιαφέροντος του ακροατηρίου του, (δ) να ενθαρρύνει την ενεργό συμμετοχή του ακροατηρίου του στη μαθησιακή διαδικασία, (ε) να προάγει τη δημιουργική

σκέψη του ακροατηρίου του, (στ) να δώσει νέα δυναμική στις σπουδές και την επαγγελματική του εξέλιξη, (ζ) να αναπτύξει δεξιότητες αποτελεσματικής επικοινωνίας σε ποικίλα ακροατήρια, (η) να αναδείξει τη χιουμοριστική πλευρά της προσωπικότητάς του, και (θ) να διατηρεί αμείωτη τη χαρά του για το αντικείμενο ενασχόλησής του.

Θες να εξελιχτείς; Τότε, χαμογέλα!

Τελικά, φαίνεται ότι το γέλιο εξυπηρετεί έναν ισχυρό εξελικτικό σκοπό, αφού βοήθησε τον άνθρωπο να αναπτύξει **συντροφικότητα** και περισσότερο σύνθετα κοινωνικά δίκτυα. Οι άνθρωποι αποστασιοποιούνται όταν τους απευθύνεται κάποιος με το ύφος της αυθεντίας ή όταν αισθάνονται αναγκασμένοι να ξοδέψουν χρόνο προετοιμάζοντας την αντίδρασή τους στο άκουσμα μιας αυστηρά δομημένης και άτεγκτης επιστημονικής γνώσης. Ωστόσο, τα πράγματα αλλάζουν όταν ο επιστήμονας επιστρατεύει το χιούμορ ως όχημα Επικοινωνίας της Επιστήμης. Γελώντας μαζί με το ακροατήριο, επιστήμονας και ακροατές μπαίνουν κάτω από τον ίδιο παρονομαστή, με αποτέλεσμα να είναι οι τελευταίοι **πιο δεκτικοί** σε μηνύματα. Δεν είναι, ας πούμε, πιο δεκτικός κάποιος απέναντι σε συμβουλές όπως η παρακάτω:

Η ουσία, λοιπόν, της ζωής είναι η εξής: «να είστε πρωτόνια στη σκέψη, ηλεκτρόνια στη θλίψη, και... νετρόνια στη χυλόπιτα!»

Προσωπικά, θέλω να κερδίσω ένα στοίχημα που έχω βάλει με τον εαυτό μου: **να αναδείξω τη χιουμοριστική όψη της Επιστήμης, κάνοντάς την προσιτή και αγαπητή στον καθένα, είτε είναι παιδί είτε ενήλικας. Ελπίζω να βρίσκομαι σε καλό δρόμο! Αυτό τουλάχιστον μου λένε οι μαθητές μου... λίγο πριν τους δώσω τους ελέγχους επίδοσης με τη βαθμολογία μου...**

Στέφανος Γιαγτζόγλου, καθηγητής Βιολογίας και Stand up Comedian

[Science view](#)

ανακτήθηκε 5/5/2021

Το Stand Up Comedy είναι ένα είδος κωμωδίας το οποίο πραγματοποιείται ζωντανά σε κοινό και ο καλλιτέχνης απευθύνεται απευθείας στο κοινό με στόχο το γέλιο, συνήθως σε όρθια στάση και με χρήση μικροφώνου, με την απουσία ενός θεατρικού «τέταρτου τοίχου». Είναι κυρίως διαδεδομένη τέχνη σε όλον τον κόσμο αν και ξεκίνησε κυρίως από τις ΗΠΑ και την Αγγλία. Ένας καλλιτέχνης που ασχολείται με το stand up comedy, ονομάζεται κωμικός (comic) ή stand up κωμικός. Αποτελεί μια τέχνη με πολλές ιδιαιτερότητες και δυσκολίες άλλα και κάποιους βασικούς και απαράβατους κανόνες που έχουν δομηθεί επί σκηνής τα τελευταία 50 χρόνια. Ο κωμικός συχνά διηγείται μια γρήγορη ακολουθία χιουμοριστικών ιστοριών ή σύντομων αστειών (one-liners) ή παρουσιάζει την άποψη του για ένα θέμα, τα οποία αποτελούν το μονόλογο του (ή αλλιώς τη ρουτίνα του). Απαράβατος κανόνας του Stand up είναι ότι ο καλλιτέχνης γράφει μόνος του τα κείμενα του, δεν «κλέβει» αστεία άλλων κωμικών, δεν χρησιμοποιεί ανέκδοτα και δεν υποδύεται κάποιον ρόλο. Αντιθέτως από ότι πιστεύει ο περισσότερος κόσμος, στο stand up δεν είναι απαραίτητη η άμεση συνομιλία του καλλιτέχνη με το κοινό.

https://el.wikipedia.org/wiki/Stand-up_comedy

Δραστηριότητες

1. Να σχολιάσετε τον τίτλο του κειμένου. Ποια αντίδραση σας προκαλεί και γιατί;
2. Με ποιους τρόπους, σύμφωνα με το κείμενο, οι επιστήμονες μεταδίδουν τα πορίσματα των ερευνών τους στην κοινωνία;
3. Πώς συνδέεται η Επιστήμη με το χιούμορ;
4. Λαμβάνοντας υπόψη τη χιουμοριστική απόδοση σημαντικών επιστημονικών θεωριών του κειμένου, προσπαθήστε να μετασχηματίσετε θεωρίες, θεωρήματα ή επιστημονικούς όρους από τις Θετικές επιστήμες σε μιμίδια (memes). Για τα μιμίδια βλ. σχετικά, [Μιμίδια και φύλο](#)
5. Ο Γιαγτζόγλου αναφέρει διάφορα αστεία που χρησιμοποιούν το χιούμορ ως εργαλείο για την προσέγγιση της επιστήμης. Ποιο, κατά τη γνώμη σας είναι πιο επιτυχημένο και γιατί; Να υποστηρίξετε την άποψή σας λαμβάνοντας υπόψη και το κεφάλαιο για τα στοιχεία του κωμικού, βλ. και [Έκφραση-Έκθεση Α΄ λυκείου, σ. 269 κ.ε.](#)
6. «Έτσι κι εγώ, που σπούδασα τη ζωή στο Τμήμα Βιολογίας του ΕΚΠΑ, ... να το δω αλλιώς».
  - Να σχολιάσετε το ύφος του κειμένου, λαμβάνοντας υπόψη τη συγκεκριμένη περίπτωση επικοινωνίας. Αναρωτηθείτε:
    - α) ποιος είναι ο πομπός (ιδιότητα) και σε ποιους (δέκτες) απευθύνεται;
    - β) ποιο είναι το μέσο και το κανάλι επικοινωνίας;
    - γ) ποιος είναι ο στόχος του πομπού;
  - Το κείμενο του Γιαγτζόγλου παρουσιάζει σημαντικές διαφορές σε σύγκριση με ένα αυστηρά επιστημονικό κείμενο. Ποιες νομίζετε ότι είναι αυτές; Να παραπέμψετε σε συγκεκριμένα σημεία του κειμένου.
7. Να δημιουργήσετε σε ομάδες χιουμοριστικούς διαλόγους ανάμεσα σε γνωστούς επιστήμονες από την αρχαιότητα και τη σύγχρονη εποχή. Ενδεικτικά μπορείτε να αντλήσετε πληροφορίες για τον Αρχιμήδη, Νεύτωνα, Δαρβίνο, Πασκάλ, Αϊνστάιν και Δασκαλάκη από την ερευνητική εργασία: [Μεγάλες Μορφές των Φυσικών Επιστημών](#)